

ÚJ KÖNYVEK

Milassin László: Az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (UNCITRAL)

Universitas-Győr Kft., Győr, 2016, 247 o.

A nemzetközi harmonizációs és jogegységesítési törekvések egyik kiemelkedő jelentőségű intézménye az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága, vagyis az UNCITRAL (*United Nations Commission on International Trade Law*). Milassin László monografikus igénygel közzétett munkája, amely egyben a szerző habilitációs műveként készült, bepillantást enged az UNCITRAL fejlődéstörténetébe és szervezeti felépítésébe, majd érdemben elemzi az UNCITRAL tevékenységének lényeges elméleti, módszertani és gyakorlati összefüggéseit.

Az UNCITRAL intézményének alaposabb vizsgálatát, mellyel eddig a hazai irodalom adós maradt, számos tényező indokolja.¹ Magyarország perspektívájából nézve lényeges, hogy az UNCITRAL magyar kezdeményezésre létrejött nemzetközi szervezet. 1964-ben Magyarország tett javaslatot arra, hogy az ENSZ soron következő közgyűlése vegye napirendjére a nemzetközi magánjog és nemzetközi kereskedelmi jog területén szükséges fejlesztéseket, és ezzel kapcsolatban fontolja meg egy önálló intézmény létrehozását. A javaslat közvetlenül *Ustor Endre*, ENSZ-nagykövet és *Meznerics Iván*, MNB igazgató nevéhez fűződik. A javaslat nyomán tárgyalások indultak, és ennek eredményeképpen végül 1966. december 17-én az ENSZ Közgyűlése a 2205(XXI) sz. határozatával megalapította a Nemzetközi Ke-

¹ Azonban az UNCITRAL intézményét a hazai nemzetközi kereskedelmi jogi monográfiák, kézikönyvek érintik, lásd különösen: *Bánrévy* [2016], *Mádl–Vékás* [2014], *Molnár* [2016] és *Vörös* [2004] vonatkozó szakaszait.

<https://doi.org/10.47630/KULG.2019.63.11-12.128>

reskedelmi Jogi Bizottságot.² Magyarország az UNCITRAL későbbi működésébe – leszámítva a 2004–2010 közötti időszakot – aktívan bekapcsolódott, és vezető tisztségeket is betöltött a szervezetben.³ A „magyar szál” mellett önmagában az intézmény bemutatását indokolják azok a jogegységesítési eredmények is, amelyeket az UNCITRAL az elmúlt évtizedekben elért. A UNCITRAL keretében kidolgozott egyezmények, mintatörvények, útmutatók, ajánlások és egyéb jogi instrumentumok között olyan nagy jelentőségű eredményeket tarthatunk számon, mint az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló Bécsi Vételi Egyezmény,⁴ melynek közel 100 ország részese.⁵

A vizsgált téma szempontjából a szerző személyes kötődése is meghatározó, tekintettel arra, hogy pályafutását a Külkereskedelmi Minisztérium Jogi Főosztályán kezdte, ahol a gyakorlatban működve ismerhette meg az UNCITRAL intézményét. 2002-ben az UNCITRAL bizottsági ülését vezethette New Yorkban, valamint személyes közreműködésének is köszönhető volt, hogy Magyarország többéves távollmaradását követően 2013-tól ismét teljes jogú tagként vehet részt a szervezet munkájában. Végül említést érdemel, hogy a kötet megjelenésének évében ünnepelték az UNCITRAL alapításának ötvenéves évfordulóját, amely szintén a téma időszerűségét indokolta.

A kötet *tizennégy fejezetben* vezeti be az olvasót az UNCITRAL működésének, valamint jogegységesítési és harmonizációs módszerének egyes elméleti és gyakorlati kérdéseibe. A bevezetést követően a szerző az intézmény történetét, alapításának körülményeit ismerteti részletesen (*I. A szervezet létrejöttének története*). Ennek kapcsán bemutatja a magyar javaslat megszületésének hátterét, vizsgálja az ENSZ Hatos Bizottságának⁶ szerepét és külön ismerteti *Ustor Endre* felszólalását, aki a megalapítás melletti érveket foglalta össze és próbálta meggyőzni a tagállamokat a szervezet létrehozásának szükségességéről (23. o.). Az UNCITRAL létrehozása kapcsán lényeges szempont volt, hogy miként képzelik el az új intézmény viszonyát

² UN General Assembly resolution 2205 (XXI) of 17 December 1966 Establishing United Nations Commission on International Trade Law.

³ Az UNCITRAL éves bizottságának elnöke volt *Réczei László* (1969); *Szász Iván* (1984), valamint a könyv megjelenését követően *Martonyi János* (2017).

⁴ Nem mellesleg a Bécsi Vételi Egyezmény megalkotásának is volt hazai vonatkozása: 1980-ban az egyezmény kidolgozására összehívott konferenciát *Eörsi Gyula* elnökölte.

⁵ Magyarországon kihirdette: 1987. évi 20. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezménye kihirdetéséről. A szerződő felek száma jelenleg 92. Forrás: United Nations Treaty Collection. Elérhető: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=X-10&chapter=10.

⁶ Az ENSZ Közgyűlés szervezetében az ún. Hatos Bizottság (*Sixth Committee*) a jogi szakkérdések megvitatásának elsődleges fóruma, munkájába bármely ENSZ-tagállam bekapcsolódhat.

azokhoz a nemzetközi szervezetekhez, együttműködésekhez, amelyek keretében szintén a magánjog nemzetközi egységesítésének kérdésével foglalkoztak. Ebben a tekintetben különösen érdekes, hogy szerző a fejezetben a vonatkozó intézmények véleményét is feldolgozta. A Hatos Bizottság ülésére meghívást kapott két jelentős nemzetközi intézmény, az UNIDROIT (*Institut international pour l'unification du droit privé*) és a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia is, amelyek magas rangú képviselőikén keresztül adták közre álláspontjukat. A nemzetközi jogegységesítés terén munkálkodó két intézmény üdvözölte a magyar javaslatot, hangsúlyozta érdekeltységüket a létrehozandó új szervezetben és biztosította a delegációkat az együttműködési készségükről (26. o.). Előzőek mellett a tárgyalások kitértek az ENSZ szervezetének, különösképpen az UNCTAD és a létrehozandó intézmény közötti kapcsolatra is, amelyet a kötet részleteiben vizsgál. Végül a fejezetben kifejtésre kerül, hogy az UNCITRAL-t létrehozó ENSZ közgyűlési határozat milyen módon határolta le az új intézmény feladatait.

A kötet *második fejezete* az UNCITRAL legalapvetőbb intézményi jogi kérdéseit elemzi (*II. Az UNCITRAL összetétele, tisztségviselői, és szervezete*). Kitér a tagságra, alapvető intézményi keretekre – a Bizottság, a munkacsoportok és a titkárság intézményi pozíciójára –, valamint a szervezet alapvető munkamódszerére. A fejezetben a szerző bemutatja az UNCITRAL munkaprogramját is, amely az elmúlt évtizedekben számos felülvizsgálaton ment keresztül. A nemzetközi kereskedelmi viszonyok növekvő komplexitása újabb és újabb fókuszterületek bevonását igényelte. Mindez az UNCITRAL intézményi kapcsolatainak a kibővüléséhez is vezetett, ugyanis az új szakterületeken megindult egységesítési és harmonizációs törekvések koordinatív fellépést kívántak meg azon nemzetközi szervezetek felé, amelyek – a hatáskörükből kifolyólag – szintén foglalkoznak az érintett jogterületek fejlesztésével (46. o.).

A monográfia ezt követően az UNCITRAL nemzetközi jogegységesítési és jogharmonizációs tevékenységének több általános elméleti és módszertani kérdését veszi górcső alá. A módszertani fejezetek közül elsőként a szerző az UNCITRAL jogi eszközrendszerét elemzi és helyezi el a nemzetközi kereskedelmi jog forrásrendszerében (*III. A nemzetközi kereskedelmi jog egységesítésének, harmonizációjának és modernizációjának eszközei, technikája*). A fejezet a nemzetközi kereskedelmi jog alapfogalmaiból indul ki, ismerteti az UNCITRAL kontextusában a *lex mercatoria* jelenségét, majd az olvasó átfogó képet kaphat egyrészt az UNCITRAL által alkalmazott eszközökről, jogi instrumentumokról, másrészt a nemzetközi kereskedelmi jog modernizációjának (egységesítésének, harmonizá-

ciójának) folyamatáról, gyakorlati technikájáról. A szerző e „modernizációs technikák” három rétegét különbözteti meg. A legislatív jellegű instrumentumok az UNCITRAL azon eredményeit foglalják magukba, amelyek különböző formában az államok irányában közvetítenek szabályozási megoldásokat (konvenciók, mintatörvények, jogszabályalkotási irányelvek és ajánlások, modellrendeletek). Ebbe a körbe tartozik a fent már említett Bécsi Vételi Egyezmény, illetve példának okáért a nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodásról,⁷ vagy a kereskedelmi egyeztető vitarendezési eljárásról szóló mintatörvények.⁸ Az UNCITRAL eszközeinek másik csoportját a szerződéses szabályalkotási technikák jelentik, amelyek címzettjei elsősorban nem az államok, hanem közvetlenül a kereskedelmi viszonyok alanyai. Vagyis ebben a körben számos olyan szabványszerű szerződéses feltételt, klauzultát vagy szabályzatot találunk, amelyeket a felek saját szerződéseik részévé tehetnek, vagy adott esetben intézmények közreműködésével – pl. választottbírói fórum szabályzatán keresztül – juthatnak érvényre. Példaként említhető az UNCITRAL választottbírói mintaszabályzata,⁹ vagy a nemzetközi beruházásvédelmi megállapodásokon alapuló választottbíráskodás (ISDS) átláthatóságáról szóló mintaszabályzat.¹⁰ Az UNCITRAL produktumainak harmadik rétegét pedig a magyarázó jellegű szabályalkotási eszközök alkotják. E csoportba tartoznak a különböző jogi útmutatók, gyakorlati és tájékoztató útmutatók, javaslatok, technikai jegyzetek, illetve az értelmező nyilatkozatok.¹¹ Ezen túlmenően a fejezet még kitér a jogi instrumentumok és a nemzetközi kereskedelmi jog egyéb forrásainak viszonyára, értelmezési kérdésekre ezen belül is az ún. CLOUT¹² szerepére, valamint a jogi eszközök megalkotásával kapcsolatban azokra a koordinációs feladatokra, amelyeket az UNCITRAL-nak más, a jogegységesítés terén aktív szervezetekkel le kell folytatnia.

A kötet *negyedik fejezete* az UNCITRAL módszerének és tevékenységének egy önálló irányát fejt ki (*IV. A jogi reformok megvalósításához szükséges technikai együttműködés és segítségnyújtás*). A szerző meghatározása szerint technikai együttműködés és segítségnyújtás az UNCITRAL fontos tevékenységi köre, amelyet „[...] a szervezet oltalma alatt kidolgozott törvényi mintaszövegek és más dokumentumok elfogadása és alkalmazása érdekében fejt ki, hogy ezáltal a nemzet-

⁷ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (1985, 2006).

⁸ Model Law on International Commercial Conciliation (2002, 2018).

⁹ UNCITRAL Arbitration Rules (1976, 2013).

¹⁰ UNCITRAL Rules on Transparency in Treaty-based Investor-State Arbitration (2013).

¹¹ A kötet melléklete kimerítő felsorolását adja a vonatkozó instrumentumoknak, lásd a 2. számú függelék (235–242. o.).

¹² Case Law on UNCITRAL Texts (CLOUT). Elérhető: <https://www.uncitral.org/clout/>.

közi kereskedelmi jog modernizálását, harmonizálását és egységesítését lehessen optimálisan elérni” (66. o.). A fejezet célja e technikák bemutatása, melynek során a szerző kitér a nemzetközi pénzügyi szervezetek szerepére a technikai jellegű jogi segítségnyújtásban, a gazdasági jog által közvetített gazdasági standardokra, a jogszabályok végrehajtásának javításával összefüggő kérdésekre, valamint számos egyéb konkrét technikára, egészen az oktatást és képzést (pl. bírák képzését) érintő összefüggésekre is. Az általános elméleti kereteket taglaló fejezetek sorában az egyik legátfogóbb szakasz a kötet ötödik fejezete, amely a jogegységesítés témáját a teljességre törekedve járja körül (*V. Jogegységesítés, egységes nemzetközi magánjogi törekvések*). A fejezet elemzi a jogegységesítés alapfogalmait, típusait, legfontosabb terminológiai kérdéseket és bemutatja magát a folyamatot, a jogegységesítési igény megjelenésétől egész addig, amíg a jogegységesítés eszköze az egyes államok jogába végrehajtásra kerül. A szerző a fejezetben számos gyakorlati példát említ illusztrációként, és külön foglalkozik az Európai Unió jogegységesítés terén kifejtett szerepével. E témakör átfogó és alapozó jellege miatt megfontolható lehet a könyv újabb kiadása során, hogy e fejezet szövege előbbre kerüljön a kötetben. (Akár a lent tárgyalandó jogharmonizációs fejezettel összekapcsolva a monográfia általános elméleti kereteit is lefektethetné, amelynek bemutatása értelemszerűen elvezet az UNCITRAL intézményének nélkülözhetetlen voltához).

A kötet következő szakasza az UNCITRAL jogalkotásának hatásait vizsgálja (*VI. A nemzetközi kereskedelmi jog globális normaalkotásának irányítása*). A szerző kiindulópontja, hogy a nemzetközi kereskedelmi jog globálisan ható normáinak kialakítása az elmúlt évtizedekben a leghatékonyabban az UNCITRAL tevékenysége során valósulhatott meg (112. o.). A fejezet középpontjában a globális jogalkotást elemző munka áll, melyben a részt vevő kutatók többek között vizsgálták az UNCITRAL sajátosságait is egy munkacsoport működésén keresztül. Ennek során számos szempontot, így példának okáért a delegációk összetételét, a küldöttek aktivitását, az üléseken való részvételt vették alapul.¹³ Ezen empirikus kutatás figyelembevételével a kötet arra a következtetésre jut, hogy habár az UNCITRAL ülései nagyszámú delegátusi kör részvételével zajlik, végső soron csak néhány állam – elsősorban az USA, Németország, Franciaország és Japán – küldöttei képesek érdemi befolyást kifejteni a normaszövegek megfogalmazására. Előző országok mellett a szerző nemzetközi szervezetek érdemi hatásait is kiemeli, utalva mindenekelőtt a Nemzetközi Valutaalapra és a Világbankra. A kötet ugyan nem tér ki és az alapul

¹³ Halliday–Pacewicz–Block-Lieb [2013].

szolgáltató kutatásnak sem volt tárgya az Európai Unió, így inkább csak kiegészítésként vehető fel, hogy ebben az összefüggésben vizsgálhatók az EU közreműködésének hatásai is. Jelenleg kiemelten az EU „terepének” számít az UNCITRAL befektető-állam közötti vitarendezési eljárás (ISDS) reformjával foglalkozó munkacsoportja, amelyhez az EU egy multilaterális befektetési bírósági rendszert célzó, önálló javaslattal csatlakozott be és vesz részt aktívan jelenleg is a munkacsoport eljárásában.¹⁴

A következő fejezet a jogharmonizációs módszerrel és technikákkal foglalkozik (*VII. A nemzetközi kereskedelmi jog harmonizációja és legújabb fejleményei*). Hasonlóan a fent említett, jogegységesítést bemutató fejezethez, ebben a szakaszban is kiterjedt elméleti háttérrel indít a szerző, ezért e helyütt is előrebocsátható az a megállapítás, hogy az elméleti szakaszok ez esetben is akár helyet kaphattak volna a kötet bevezető fejezeteiben. A fejezet a fogalmi keretek tisztázást követően részletesen, gyakorlati példákkal szemléltetve mutatja be a jogharmonizációs folyamatot: az előkészítés fázisától kezdve kitér a folyamat egyes szakaszainak főbb kérdéseire (pl. jog-összehasonlítás, megszövegezés stb.), majd végül eljut az egyezmények ratifikációjáig, valamint alkalmazásáig. A fejezetet a jogharmonizáció és modernizáció kapcsolatának elemzésével zárja. Ennek egyik példaként említi az UNCITRAL közbeszerzésekre vonatkozó modelltörvényét, amelyen keresztül jól érzékeltethető, miként fejt ki modernizációs hatását hatékonyan e jogi instrumentum. A modelltörvény képes reflektálni a legújabb, pl. technológia által támasztott kihívásokra (l. elektronikus közbeszerzések) és kellő összhangot teremt a nemzetközi szabályozásban meglévő, e tárgykör szempontjából releváns normákkal (WTO, EU közbeszerzési joga, Világbank követelményei stb.). Mindezt olyan formában képes biztosítani, hogy a modelltörvényt elfogadó államok mozgásterét széles terjedelemben meghagyja, így azoknak a saját kereskedelempolitikai céljaikat sem kell feladniuk (142. o.). E fejezethez tematikailag szorosan kapcsolódik a kötet következő szakasza (*VIII. A nemzetközi kereskedelmi jog harmonizációjának gazdasági, és gyakorlati szempontjai*). A fejezet voltaképpen joggazdaságtani fejtegetés, amelyben a szerző a jogharmonizációs intézkedések gazdaságosságának és hatékonyságának egyes kérdéseit járja körül. A fejezet alapkoncepciója voltaképpen a „jogbizonytalanság” költségeire épít, vagyis arra az összefüggésre, hogy a nemzetközi ügyleteknél az eltérő jogi szabályok alkalmazása költségként keletkezik, legfőképpen akkor, ha pl. már

¹⁴ Submission of the European Union and its Member States to UNCITRAL Working Group III – Establishing a standing mechanism for the settlement of international investment disputes. Elérhető: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/january/tradoc_157631.pdf.

eleve az alkalmazandó szabályok megállapítása is kérdéses. Ebben a megközelítésben a nemzeti jogok különbözősége költségként jelentkezik, a jogközelítés viszont képes e költséget csökkenteni. A szerző egyik példaként a légi járművekkel kapcsolatos fokvárosi egyezményt említi,¹⁵ melynek eredményeképpen az azt alkalmazó államokban a hitelfelvevők előnyösebb helyzetbe kerültek, fizetéseképtelenné válásuk lehetősége jelentősen csökkent. Egy vonatkozó elemzés példáját idézi a szerző, így becslések szerint egy kínai légitársaság ötéves időszak alatt a fokvárosi egyezmény szabályai révén mintegy 30 millió dollár összeget takaríthatott meg, ami kifejezetten jelentős összeg egy általában alacsony haszonkulccsal működő ágazatban (151. o.).

A kötet következő két fejezete is szorosabban összeköthető a témáik alapján. A *kilencedik fejezet* az UNCITRAL döntéshozatalának jellegzetességeit vizsgálja (*IX. Az UNCITRAL döntéshozatala és jogi normáinak jellegzetes vonásai*), így ismerteti a konszenzusos döntéshozatal gyakorlati aspektusait, valamint szól egyes nemzetközi magánjogi normák „hibridizálódásáról” (153. o.), ami alatt a szerző a kötelező normák (*hard law*) és az ajánlásokat tartalmazó „puha jog” (*soft law*) keveredését érti. Voltaképpen e gondolatsort folytatva, a következő fejezet az UNCITRAL működésének egyes aktuális problémáival szembesíti az olvasót (*X. Az UNCITRAL nemzetközi szabályalkotó eljárásával és módszereivel kapcsolatos időszerű kérdések*). A szerző vizsgálja a globalizáció hatásait az UNCITRAL perspektívájából, valamint számba veszi azokat a kihívásokat, amelyek a szervezetnek a más intézményekkel (pl. UNCTAD, Világbank) való együttműködéséből fakadnak és jórészt koordinációs problémaként jelentkeznek. A kötet ezt követően perspektívát váltva a tagállamok szemszögéből tekint az UNCITRAL szervezetre, és bemutatja, hogy a tagállamok álláspontjai milyen koordinációs feladatokat igényelnek (*XI. Az egyes tagországok UNCITRAL-ban képviselt állásfoglalásainak koordinációja*). A fejezet lényeges következtetése, hogy szükséges lenne a nemzeti pozíciók egyeztetési folyamatainak javítani, akár egy önálló koordinációs testület létrehozásával (174. o.). A szerző külön fejezetben tanulmányozza az UNCITRAL joga és a nemzetközi kollíziós magánjogok viszonyát (*XII. Az UNCITRAL működésének nemzetközi jellege és viszonya a nemzetközi kollíziós magánjoghoz*), melynek során a nemzetközi jelleg, a nemzetközi elem, az alkalmazott kapcsolóelvek sajátosságairól ír a szervezet eredményeinek tükrében. Önálló fejezetet szentel a szerző a nemzetközi kereskedelmi jog és az UNCITRAL jogi eszközeinek etikai vonatkozásaira (*XIII. Az erkölcsre való hivatkozás megjelenése a nemzetközi kereskedelmi jogban*). A fejezet kiindu-

¹⁵ UNCITRAL Convention on International Interests in Mobile Equipment (2001).

lópontja, hogy a jog erkölcsi tartalma a korrallal fejlődik – vagyis a jó erkölcs mércéje nem statikus (185. o.) –, viszont a nemzetközi jogalkotásban az erkölcsi kritériumra hivatkozás azért is körülményesebb, mert hiányzik az egységes, átfogó definíció, voltaképpen különböző társadalmak különböző erkölcsi felfogásaival kell számolni (uo.). A szerző a fejezetben példákkal illusztrálva elemzi azokat az erkölcsi tartalommal bíró fogalmakat – pl. tisztesség, *bona fides*, jóhiszeműség, észszerűség, egyenlőség –, amelyek az UNCITRAL jogi eszközeiben szerepet játszanak.

A kötet *záró fejezete* egy igazán különlegesnek tekinthető témát, az UNCITRAL működésének nyelvi vetületeit vizsgálja (*XIV. Az UNCITRAL nemzetközi kereskedelmi jogi nyelvezete*). Az UNCITRAL hatása ugyanis jóval túlmutat a nemzetközi kereskedelmi jogi eszközök előkészítésén és megalkotásán, így a szervezet tevékenysége nemzetközi kereskedelmi jog egységes nyelvezetéhez, annak kialakításához is jelentősen hozzájárul. A szerző megközelítésében az UNCITRAL egy önálló metanyelvet, jogi szaknyelvi rendszert alapozott meg, amely nélkülözhetetlen egy soknyelvű jogi környezetben ahhoz, hogy a jogi rendelkezések, a szabályozott jogintézmények teljesen azonos tartalommal kerüljenek átültetésre a részes államok nemzeti nyelveire. A fejezet ezt a metanyelvet járja körül, bemutatja alapsajátosságait, fordítási módszertanát és terminológiai hátterét.

A szerző ugyan az előszóban szabadkozik, hogy nem kívánt teljes képet adni az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottságáról, mindez nem változtat azon a tényen, hogy a kötet a hazai irodalomban elsőként tárja fel monografikus igénnyel az UNCITRAL működését érintő alapvető kérdéseket. Tekintetbe véve Magyarország intézményen belüli szerepvállalását, a kötet bizonyosan egy régi hiányosságot pótol. A monográfia megközelítése vegyes, elsősorban a jogi-jogtudományi (nemzetközi jogi, nemzetközi kereskedelmi jogi) szemléletmód vezet, de ezen túllépve a joggazdaságtan, a szervezetelmélet vagy a külgazdaságtan ismeretanyagából is egyaránt táplálkozik. A kötet mondanivalója természetesen sokrétű, mint ahogy a kötetben tárgyalt rész kérdések, problémák is meglehetősen összetettek. Ha viszont – mint egy „tanulmányképpen” – a kötet valamely fontos üzenetét kellene kiragadni, talán érdemes visszagondolni az eltérő nemzeti szintű szabályozások és a globális kereskedelem összefüggéseire, amely a kötetben joggazdaságtani aspektusból is az elemzés tárgya volt. Ez utóbbi szálon végighaladva a szerző igazolta a jogok különbözőségéből fakadó negatív hatásokat, amelyek a kereskedelmi ügyletek költségeiben volt kimutatható. A nemzeti jogok különbözőségének negatív kereskedelmi hatásai egyébiránt nem a legújabb korban nyert először felismerést. Az észak-itáliai kereskedők már a 12. században érezkelhették, milyen gyakorlati következményekkel

jár az, hogy az akkori városállamok, mint Bologna, Genova, Firenze, Siena, Parma vagy Velence státútumai eltértek egymástól. Úgyszintén a kiszámíthatatlanságot és a bizonytalanságot okozó kedvezőtlen hatásokra gondolhattak évszázadokkal később, a jogi partikularizmus „fénykorában” maga Voltaire, amikor európai utazásai alatt kifogásolta, hogy a postakocsi-állomásokon a lovakkal együtt minden esetben mintegy jogot is kellett cserélnie.¹⁶ Habár történelmileg a jogi partikularizmust a nemzetállamok megjelenése felszámolta, az eltérő nemzeti normák még ma is hasonló nehézségeket okozhatnak a kereskedőknek, mint amilyen problémákkal az észak-itáliai kereskedők szembesültek, csak ma már a globális kereskedelem sokkal kiterjedtebb viszonyrendszerében történik mindez. E negatív hatások „ellenszere” pedig nem más, mint a jogegységesítés és jogharmonizáció, amelynek – a kötetet alapul véve – minden kétséget kizáróan egy hatékony és modern fórumát biztosítja az UNCITRAL.

Horváthy Balázs

Irodalomjegyzék

- Bánrévy Gábor* [2016]: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. Szent István Társulat, Budapest.
- Eörsi Gyula* [1975]: Összehasonlító polgári jog. Jogtípusok, jogcsoportok és a jogfejlődés útja. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Halliday, Terence C. – Pacewicz, Josh – Block-Lieb, Susan* [2013]: Who governs? Delegations and delegates in global trade lawmaking. *Regulation & Governance*, Vol. 7., Issue 3., 279–298. o. (doi:10.1111/rego.12010).
- Kecskés László* [2009]: EU-jog és jogharmonizáció. 3. kiad., HVG Orac, Budapest.
- Mádl Ferenc – Vékás Lajos* [2016]: Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. Letölthető: https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_527_nemzetkozi_maganjog/adatok.html.
- Molnár István János* [2016]: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga I. – Elméleti megalapozás – a nemzetközi gazdasági kapcsolatok közjoga. 2. kiad., Patrocínium, Budapest.
- Vörös Imre* [2004]: Nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. I–III. Krim Bt., Budapest.

Horváthy Balázs, tudományos munkatárs (Társadalomtudományi Kutatóközpont – MTA Kiváló-sági Kutatóhely Jogtudományi Intézete). E-mail: horvathy.balazs@tk.mta.hu